

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระทัยจะนำพระทันตธาตุ จากลังกามาสู่กรุงเทพฯ

วิบูล วิจิตรวาทการ

พระบรมทันตธาตุ คือฟันของพระพุทธเจ้า ซึ่งเก็บบูชากันไว้ที่เกาะลังกามาเป็นเวลาหลายพันปีนี้ ความจริงก็เคยมีกษัตริย์หลายประเทศขอซื้อมาแล้ว เพราะกรุงลังกาถูกโปรตุเกสเข้าครอบครอง ประชาชนก็ละทิ้งศาสนาพุทธ เปลี่ยนมาเป็นคริสต์ตั้งคัลฐิศาทอลิกเสียจำนวนมาก

ในสมัยโบราณ พระเจ้าบุเรงนองกษัตริย์นักรบพม่าก็เคยเจรจาแลกเปลี่ยนกับเงินทองและอาหารเป็นจำนวนมาก แต่ตกลงกันไม่สำเร็จ ซ้ำยังมีเรื่องที่เชื่อกันในประวัติศาสตร์อีกว่า นอกจากโปรตุเกสจะไม่ยอมขายให้แล้ว สังฆราชคาทอลิกโปรตุเกสประจำลังกาทำนัยโงธเคื่อง เอาก้อนหินทุบพระทันตธาตุที่บูชาของพุทธศาสนิกชนเสียแหลกละเอียด และทิ้งน้ำไปเสีย

พวกภิกษุลังกาทั้งหลายจึงไปเอาข้างมากสิ่งให้เหมือนฟันปลอมแทน แล้วป่าวประกาศว่าพระทันตธาตุนั้น เมื่อถูกทำลายแล้ว ได้ประกอบตัวดำน้ำกลับมาอยู่ที่เดิม

เพราะฉะนั้นทุกวันนี้เราก็ไม่ทราบแน่นอนว่า ฟันซี่หนึ่งที่บูชากันในลังกานั้น เป็นของพระพุทธเจ้าหรือเป็นงาช้างกันแน่

แม้แต่เวลาผ่านล่วงมาหลายปี จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ แผ่นดินของสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ รัชกาลที่ 4 ความสนใจต่อพระทันตธาตุก็ยังมีอยู่มาก กรุงเทพฯและลังกาก็มีการแลกเปลี่ยนคณะสงฆ์กันอยู่บ่อย

และเวลาฝ่ายเราส่งภิกษุไทยไปลังกา ก็มีการบูชาพระทันตธาตุอยู่ในโปรแกรมเสมอ สมเด็จพระจอมเกล้า ฯ ทรงเล่าในพระราชหัตถเลขาถึงคณะทูตไทยที่กรุงลอนดอนว่า

“ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในปีกา เบญจศก จุลศักราช 1175 เปนปีที่ 5 ในรัชกาลนั้น คิดเป็นคฤศตศักราช 1813 มีแขกเทศปลอมเปนพระสงฆ์เข้ามาในกรุง เอาสิ่งของมาถวายในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อ้างว่าพระสังฆราชในลังกาทวิป ให้เข้ามาเยี่ยมเยียนพระพุทธศาสนา ในกรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุนี้เปนเดิมในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงได้ทรงพระปรารภเหตุนี้ ทรงพระราชศรัทธาให้มีสมณสาสนสมเด็จพระสังฆราช แลให้ภิกษุสงฆ์ 8 รูป ชื่อ จันทโชติ คือพระสุธรรมโมตรี แลองค์อื่น ๆ คุมเครื่องพระราชอุทิศเปนพุทธบรรณาการออกไปถวายบูชาพระทันตธาตุในมาลิกมาพัก ณ เมืองแสงชันทนคร ในปีภุ จุลศักราช 1177 เปนปีที่ 7 ในรัชกาลนั้น”

ต่อมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ก็มีการแลกเปลี่ยนคณะภิกษุกันอีก ต่างฝ่ายแปลงบรรยากาส แลกที่กันอยู่ชั่วคราว ตามข้อความที่ส่งเล่าต่อว่า

“ครั้นในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปีฉลู ตรีศก จุลศักราช 1203 ในรัชกาลนั้น คิดเป็นคฤศตศักราช 1841 มีพระสงฆ์จากลังกาทวิป เทียวชนบทจาริกมาถึงกรุงเทพฯ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แถมเมื่อจะกลับไปได้ซักพาพระสงฆ์ในกรุงเทพฯ ๖ นี้ออกไปลังกาทวีป ครั้นพระสงฆ์กลับมาแจ้งการในลังกาทวีป

ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบแล้ว จึงได้ทรงพระราชดำริที่จะจัดแจงการเหมือนครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย... จึงได้ให้มีสมณสาสนสมเด็จพระสังฆราช แลสิ่งของเครื่องทรงพระราชอุทิศบูชาพระบรมธาตุ ในมาลิกมาพัก ณ เมืองแสงซัณทนคร กับไทยธรรมบางสิ่ง เพื่อถวายพระสงฆ์ในลังกาทวีป มอบให้พระภิกษุ 5 รูป คือพระสมุทมนีแลองค์อื่น ๆ กับข้าราชการบางนายคุมออกไปบูชาที่พระทันตธาตุ ณ เมืองแสงซัณทนคร ในลังกาทวีปนั้น”

บัดนี้ถึงรัชกาลของสมเด็จพระจอมเกล้า ๖ บ้าง พระองค์ก็ทรงมีความปรารถนาจะส่งคณะสงฆ์ไปบูชาพันพระพุทธรูปเจ้าที่กรุงลังกาเหมือนกัน จะเป็นพันจริงหรือพันปลอมก็ไม่เป็นไร

แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ๖ ทรงพระปรีชาสามารถปราดเปรื่อง จึงได้พิจารณาว่าทุกวันนี้ชาวโปรตุเกสก็หมดอำนาจในกรุงลังกา เพราะถูกอังกฤษมาแย่งชิงดินแดนพุทธศาสนิกชนในกรุงลังกาก็ยิ่งจะลดน้อยลงอีก หากคนบูชาพระทันตธาตุได้ยากนัก อังกฤษอาจจะไม่สนใจต่อเรื่องพันเรื่องกรามนี้เท่าไร น่าจะเป็นโอกาสดีที่จะขอซื้อนำมาบูชาที่กรุงสยามเสียแทนเงินทองประเทศเราก็พอจะมีจ่ายให้

จึงทรงแนะนำให้คณะทูตไทยที่ประจำอยู่ ณ กรุงลอนดอน ลองเจรจากับ Lord Clarendon ดุสั๊กหน้อย

“ขอสั่งมาให้ทูตานุทูตคิดอ่านกันไปพูดกับลอร์ด กลาเรนดอน เสนาบดีผู้ว่าการต่างประเทศว่าพระทันตธาตุ ณ เมืองแสงซัณทนครในลังกาทวีปนั้น เปนที่นับถือของชาวสิงหฬทวีป ว่าเป็นพระทนต์ของพระพุทธรูปเจ้าแท้ ชาวประเทศอื่นที่นับถือลัทธิพุทธศาสนาอย่างเดียวกันกับชาวสิงหฬทวีปนั้น คือ ไทย มอญ พม่า เขมร ลาว ชาว ประเทศจีน อินเดีย เหล่านี้ก็พลอยนับถือตามแต่โบราณมา

เพราะเหตุนี้แต่ก่อนมา พระเจ้ากรุงสยามในแผ่นดินที่ล่วงแล้วไป ก็เคยทรงพระราชศรัทธาแต่งเครื่องพระราชอุทิศเฉพาะเป็นพุทธรูปบูชาในพระบรมธาตุ

...ครั้นเมื่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น แผ่นดินสิงหฬทวีปทั้งสิ้นเปนของอังกฤษแล้ว

ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยาม ก็ยังไม่ทรงทราบว่าธรรมเนียมฝ่ายข้างอังกฤษชนิด เมื่อจะแต่งทูตานุทูตไปนมัสการพระทันตธาตุ ทำพุทธรูปบูชาตามเคยโดยอย่างแต่ก่อน ก็ไม่ทรงทราบว่าผู้ปกครองฝ่ายอังกฤษจะชอบใจรับฤไม่ ด้วยทราบว่าอังกฤษถือศาสนาอื่น พระทันตธาตุตกเป็นของพระสงฆ์แลชาวเมืองที่ยังนับถือพระพุทธรูปบูชาอยู่

จึงได้ให้มีแต่สมณสาสนของสมเด็จพระสังฆราช ไปถึงพระสังฆนายกในสิงหฬทวีป แลหนังสือขุนนางพนักงานการต่างประเทศ นำไปถึงผู้ครองฝ่ายอังกฤษ พอให้ทราบว่า พระสงฆ์แลคฤหัสถ์ฝ่ายสยามออกไปนั้น เมื่อธุระเยี่ยมเยียนด้วยการพระพุทธรูปศาสนาเท่านั้นดอก ไม่เกี่ยวข้องด้วยการแผ่นดินเลย”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทรงปรับทุกข์ต่อไปว่า เพราะอังกฤษมิได้ให้ความสนใจต้อนรับคณะสงฆ์ไทยเป็นทางการ พระภิกษุของเราที่อุตสาหะเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปถึงเกาะลังกา กลับประสบความลำบากใจ เพราะภิกษุแขกลังกานั้น คู่มือหลายพวกหลายกลุ่ม และไม่ค่อยสามัคคีกันต่างฝ่ายต่างเห่อพระทัย อยากจะพาไปเที่ยวนั่นชมนี้ จนถึงกับแย่งกันต้อนรับ ทะเลาะเบาะแว้งถกเถียงกันวุ่นวาย บางทีพระเรานำเครื่องบูชาติดมาด้วย ฝ่ายศุลกากรลังกาก็ดันจะบังคับให้เสียภาษีให้อีก ดูเลอะเทอะกันใหญ่

“และผู้ซึ่งออกไปนั้น ก็ได้ไปถึงแลบูชาพระทันตธาตุ...แต่ลำบากบ้างด้วยเหตุต่าง ๆ เพราะเปนแต่งานรับรองของพระสงฆ์ แลชาวเมืองสิงหทวีปที่ยังถือพระพุทธศาสนาอยู่นั้น

พวกนั้นก็ไม่มีใครจะมีสามัคคีต่อกัน พวกหนึ่งจะพาไปทางหนึ่ง พวกอื่นจะพาไปทางอื่น ว่ากล่าวถ่มเถียงแย่งกันไปเย่อกันมา เพราะผู้เปนใหญ่ในแผ่นดินไม่ได้รับรอง แลบังคับบัญชาให้ไปในทางเดียวแลอย่างเดียว

สิ่งของเครื่องที่ส่งออกไปเป็นเครื่องพุทธบูชา แลไทยธรรมถวายพระสงฆ์นั้น ครั้นขึ้นบกแล้ว ก็มีผู้เกาะครองยึดไว้ ให้ต้องเสียภาษี เมื่อพวกสยามซึ่งไปนั้นกลับมา บางทีก็มีหนังสือขุนนางผู้น้อย ในผู้ครองข้างอังกฤษตอบมาบ้าง บางครั้งก็ไม่มี ด้วยเหตุนี้ก็หาเปนเกียรติยศแก่กรุงสยามนักไม่”

หลังจากทรงบันเรื่องนี้ให้คณะทูตรับทราบแล้ว ก็มาถึงจุดสำคัญ คือการขอเจรจาซื้อพระทันตธาตุนั้นเสียเอง ท่านผู้อ่านจะสังเกตได้ว่าสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ ทรงทราบเรื่องเกี่ยวกับเรื่องข้างนี้เหมือนกัน และดูจะไม่แนพระทัยเต็มทีว่าเป็นพื้นของพระพุทธเจ้าจึงหรือเปล่า

แต่ถึงกระนั้นก็ยังสนพระทัยที่จะได้มาบูชาในกรุงสยาม จะสนพระทัยที่มากน้อยแค่ไหนนั้น ก็พิจารณาลำบาก ทรงแนะนำให้ทูตไทยเจรจาในทำนองครึ่งเล่นครึ่งจริง

“อนึ่งถ้าได้ช่องจะว่าต่อไป ก็คิดพูดว่าเล่นทิ้งเสียอีกอย่างหนึ่งลองดู เลอรด กลาเรนดอนจะว่าอย่างไร คือว่าเล่าเรื่องเก่า ว่าได้อินเล้าสืบมา ว่าก่อนนี้ไป 300 ปี เมื่อครั้งพวกโปรตุเกส ได้ครองทวีปลังกาสิงหอยู่

พระเจ้ากรุงหงสาวดีที่เรียกว่า เจ้าหงสาสิ้นตัวบ้าง พระเจ้าทศทิศวิไชยบ้าง ได้แต่งทูตไปขอซื้อพระทันตธาตุกับฝ่ายผู้ครองโปรตุเกสว่ากล่าวราคากันเปนเงิน 3,300 ชั่ง

ครั้นยอมกันแล้ว พวกชาวลังกาที่รักษาพระทันตธาตุอยู่ จะเอาส่วนเงินให้มาก พวกผู้ครองข้างโปรตุเกสจะให้แต่น้อยวิวาทกันขึ้น พวกลังกาจึงไปยุยงล่อลวงพวกทูตมอญ ว่าพระทันตธาตุนั้นมีฤทธิ์ พวกโปรตุเกสมาเอาไปว่าจะขายให้แก่มอญ ก็หนีกลับมาหาลังกาสิงห

พวกลังกาสิงหพบที่กองดอกไม้เอาไปเก็บซ่อนเสียแล้ว เห็นโปรตุเกสจะต้องเอางาช้างฤๅอะไร ทำรูปแทนลวงขายให้แก่มอญ

มอญคงจะไม่ได้พระทันตธาตุที่แท้ไป ครั้นนั้นพวกมอญที่เปนทูตไป ก็ยังไม่ได้เห็นพระทันตธาตุ ไม่รู้จักถนัดแน่แท้ไม่แท้ ครั้นได้แต่ฟังดังนั้นก็เกิดสงสัยขึ้นมา เสียตายเงินอยู่ ก็หาได้ซื้อมาเมืองมอญไม่

ก็บัดนี้ตั้งแต่โปรตุเกสครองเมืองมา จนถึงแผ่นดินเกาะลังกาสิงหตกเปนของอังกฤษก็นานมากกว่า 300 ปีแล้ว ชาวทวีปสิงหตกลังกาก็เข้าไปเข้ารีตศาสนาพระเยซูคริสต์เสียมากแล้ว คนที่ถือพระพุทธรูปศาสนาอยู่ดั้งเดิมนั้นเบาบางไปแล้ว

ถ้าแผ่นดินลอร์ด กลาเรนดอนจะชักชวนให้พวกชาวลังกายินดียอมพร้อมกับผู้ครองข้างอังกฤษให้ขายพระทันตธาตุให้ผู้ครองข้างฝ่ายสยาม ด้วยราคาค่ล้ายกับครั้งผู้ครองข้างโปรตุเกส จะขายแก่พระเจ้าหงสาวดีครั้งโน้นได้ เห็นผู้ครองข้างไทยจะยินดีซื้อเอาไว้ไปบูชา

ด้วยบัดนี้มีคนสยามที่เคยได้เห็นพระทันตธาตุจำได้ถนัดนั้นก็ยังมีตัวอยู่ แลผู้ที่นับถือนั้นก็มีมาก ถ้าลอร์ด กลาเรนดอนคิดอ่านให้สำเร็จ พระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามเห็นจะทรงขอบคุณมาก

แลคนว่าชาวสิงหตกลังกาที่จะหวงแหนพระทันตธาตุนั้นก็เข้าศาสนาพระเยซูเสียมากแล้ว พระทันตธาตุนั้นก็ไม่เปนของต้องการของอังกฤษดอก เห็นจะอยากได้เงินมากกว่าจะหวงพระทันตธาตุไว้กระมัง

ว่ามาทั้งนี้ก็เป็นการว่าเล่นดอก ถ้ามีที่วาก็ว่าเปนว่าเล่นเถิด”

ลงท้ายเราก็อยังไม่ทราบดี ว่าทรงว่าเล่นหรือว่าจริงกันแน่

แต่เราก็อทราบแน่ว่ากรุงลังกาไม่ได้ขายฟันหรือขาข้างนี้ให้ใคร เพราะทุกวันนี้ก็ยังเก็บไว้ที่เดิม ผู้เขียนเคยได้ฟังผู้ใหญ่เล่าว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช รัชกาลที่ 5 ได้เคยเสด็จไปเกาะลังกา และมีเจ้าหน้าที่แขกเปิดให้ทอดพระเนตรพระทันตธาตุ

องค์พระปิยะมหาราชเองนั้น ได้ทรงบันทึกไว้ว่า ดูไม่เหมือนเป็นฟันคนจริง น่าจะเป็นงาช้างมากกว่า

ผู้เขียนเองค้นหาไม่เจอ ว่ารัชกาลที่ 5 ทรงพระลายลักษณ์อักษรเรื่องนี้ไว้ที่ไหน หากท่านผู้อ่านที่มีความรู้สูงกว่าทราบอยู่ กรุณาบอกสอนผู้เขียนด้วย ก็จะเป็นพระคุณ